

La literatura
entre els segles
XVI i XVIII

La literatura
entre els segles
XVI i XVIII

la literatura culta
en català entra
en decadència

Renaixement
s. XVI

Barroc
s. XVII

Neoclassicisme
s. XVIII

desplaçament de la
cort cap a Castella
per factors
polítics i social

situa l'humà
al centre del món

Expressa la crisi
espiritual i les
contradiccions
humanes

Recupera
la confiança
en l'ésser humà

- C. Despuig
- P. Serafí
- J. Pujol

- F. Vicenç Garcia,
Rector de Vallfogona
- Fr. Fontanella

- Baldiri Reixac
- Baró de Maldà
- Joan Ramis

**Edat moderna: període que comprèn
des de la caiguda de Constantinopla (1453)
fins a la Revolució Francesa (1789)**

CONTEXT HISTÒRIC

ÀMBIT POLÍTIC

S'avança cap a la creació dels estats moderns i s'instauren les monarquies absolutes

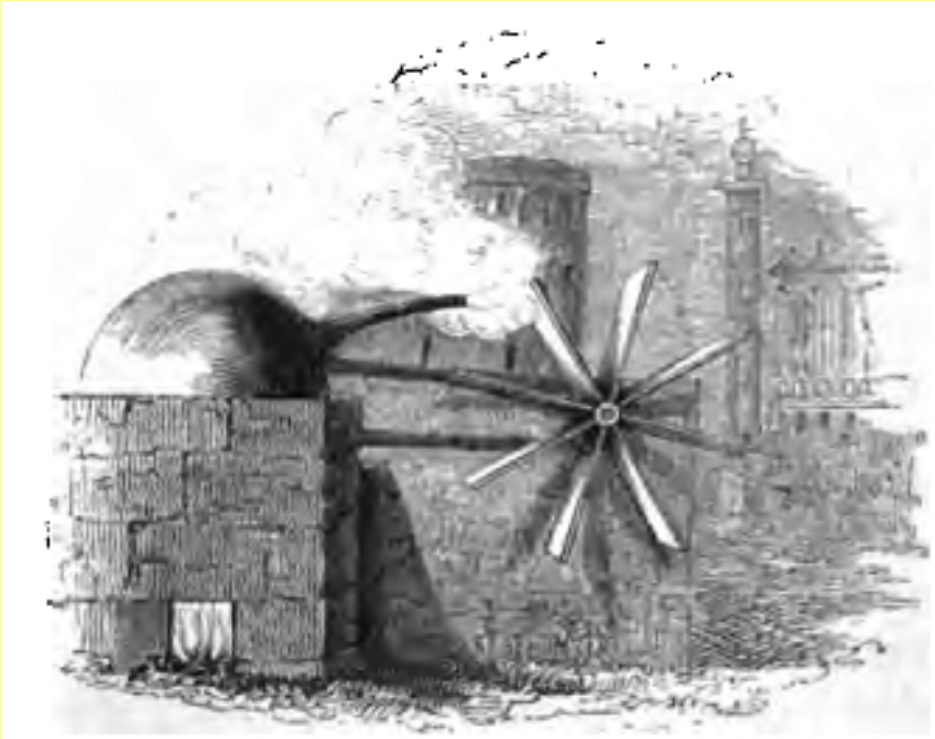
ÀMBIT SOCIOECONÒMIC

la burgesia, cada cop més poderosa esdevé una classe social dinàmica i emprenedora.

Els grans descobriments geogràfics obren més mercats.

Fig. 120.—Una familia de gentes de calidad en el paseo, por el año de 1695, según un grabado de la época.

ÀMBIT CULTURAL

Grans avenços científics en astronomia,
matemàtiques i medicina

Importants invents com la pòlvora, la bruixula,
la màquina de vapor, ...

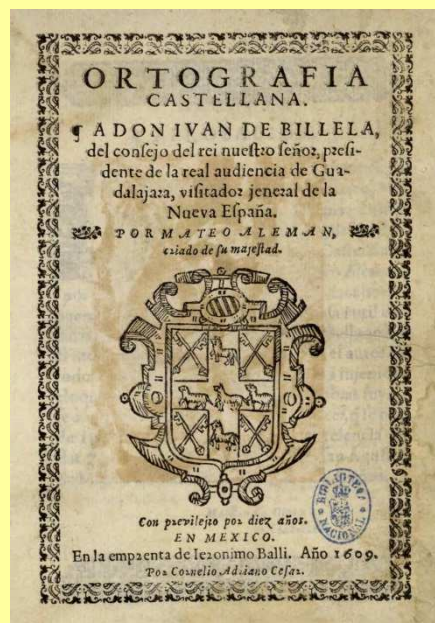
ÀMBIT RELIGIÓS

L'expansió del protestantisme i altres formes de cristianisme fan que el catolicisme respongui amb la Contrareforma, moviment que castiga qualsevol desviació de la norma dictada per la Inquisició

ÀMBIT LINGÜÍSTIC

es creen les primeres gramàtiques europees i s'estableixen així els models de llengua escrita

CONTEXT LITERARI

Al Renaixement hi ha un retorn als clàssics grecs i romans, que esdevenen els trets principals de tota l'edat moderna.

Al llarg d'aquests segles, es produeixen tres grans moviments artístics i literaris.

RENAIXEMENT s. XVI
BARROC s. XVII
NEOCLASSICISME s. XVIII

RENAIXEMENT s. XVI

Seguint els models clàssics, la literatura busca l'equilibri i l'harmonia en l'expressió de la bellesa.

Canta el gaudi dels plaers humans, que cal aprofitar perquè la vida és breu (*carpe diem*).

Presenta la natura com un entorn idíl·lic (*locus amoenus*)

BARROC s. XVII

La literatura barroca reflecteix el desengany i el pessimisme propis de l'època.

La vida ha deixat de ser una font de plaer per esdevenir una ficció, un somni que condueix irremissiblement a la mort, única realitat verídica.

La brevetat i la manca de sentit d'ela vida, l'obsessió pel pas del temps i per la mort són temes importants.

L'art caracteritza per un estil recarregat i artificios.

NEOCLASSICISME s. XVIII

Se l'anomena el *segle de les llums* i és presidit per la **Il·lustració**, moviment intel·lectual basat en la defensa del progrés basat en la raó i l'experimentació científica.

Aquestes idees es mostren en l'àmbit artístic, el **Neoclassicisme** que torna a recuperar els models clàssics, fuig de l'artificiositat barroca i planteja l'art amb una finalitat didàctica.

EDAT MODERNA A CATALUNYA

La pèrdua de poder polític i econòmic fa que Catalunya entri en l'edat moderna en situació de feblesa

ÀMBIT POLÍTIC

Unió dinàstica entre la Corona catalanoaragonesa i el regne de Castella

ÀMBIT ECONÒMIC

desplaçament de mercats de la Mediterrània a l'Atlàntic pel descobriment d'Amèrica.
Bandolerisme, expulsió dels moriscos, 1609, contínues guerres,...

ÀMBIT CULTURAL

La producció i la qualitat de la literatura culta en català pateix un gran retrocés
En canvi la literatura popular presenta una gran vitalitat

ÀMBIT LINGÜÍSTIC

El català en situació de declivi trigarà dos de segles (1912) a codificar la llengua escrita.
Es perd el sentit d'unitat lingüística

Cristòfor Bellpuig

Los col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa (1557)

- Obra escrita en forma de diàlegs, amb voluntat pedagògica.
- S'explica la història de Tortosa
- Es tracten temes relacionats amb la situació política de la Corona d'Aragó
- Mostra la preocupació per l'abandonament que feien les classes altes de la llengua catalana a causa del prestigi del castellà.

Pere Serafí s.XVI

- Pintor i poeta, es troba entre la tradició medieval i l'estil renaixentista

- Va escriure el voltant de 170 composicions aplegades en l'obra dividida en dos toms,

Dos llibres de poesia vulgar en llengua catalana.

-Va adoptar temes i estils de la literatura popular

Joan Timoneda, s. XVI

dramaturg, narrador i col·lector de romanços

Flor de enamorados

- cançoner bilíngüe

- compilació de 284 poesies, 54 de les quals eren en català

Joan Pujol s. XVI

- utilitzava la seva poesia per a enviar un missatge moral als seus lectors

Obra poètica en català (1574) comprèn

- poema èpic a la victòria de Lepant, escrit bàsicament en decasíl·labs de còbles encreuades
- poema *Visió en somni*.

BARROC s. XVII

La literatura reflecteix el pessimisme i el desengany d'una època que ha perdut la confiança en les capacitats humanes.

Francesc Vicenç Garcia, rector de Valfogona

- Màxim representant del barroc català.
- La seva obra comprèn tots els gèneres literaris.
- Les composicions de to més greu expressen temes de la Contrareforma com el pas del temps, la mort, el desengany del món. També els temes amorosos.
- Les composicions de to més burlesc van donar lloc al *vallfogonisme*, caracteritzat per la burla, el desvergonyiment, l'escatologia,...

Francesc Fontanella, s. XVII

Imita les tècniques retòriques de Gòngora:
hipèrbatons, antítesis, metàfores, al·literacions, ...

Recorre als temes de Garcilaso: temes bucòlics amb
nimfes nàiades, pastors,...

Lo desengany

Es considera la peça teatral catalana més important
del segle XVII.

És una comèdia mitològica on defensa la llengua.

NEOCLASSICISME s. XVIII

Rebuig dels excessos estètics del Barroc.

**La Il·lustració promou la fe en la raó i el progrés,
i el retorn als clàssics.**

**Mètode científic i desenvolupament de l'esperit
Crític.**

És el moment de la prosa filosòfica i didàctica.

Antoni de Campmany,

Memorias históricas

Monumental obra sobre l'economia barcelonina antiga, fixant-se en els aspectes que van fer de la ciutat una de les potències comercials de la Mediterrània des de l'Edat Mitjana fins ben entrat el segle XVI.

Escrita en castellà.

Rafael Amat,

Calaix de sastre

És un dietari i es considera un dels textos més importants de la narrativa catalana entre els segles XV i XIX, a més d'un precedent del costumisme i del periodisme local.

Suposa també un document històric important per la seva descripció detallada de fets, esdeveniments i comportaments socials a la Catalunya de la seva època.

Joan Ramis,

Tirsis i Filis

Es tracta d'una ègloga, diàleg en el que uns pastors es contenen les seves penes d'amor enmig d'un paisatge ideal.

Senzilla i amb una expressió diàfana, però al mateix temps densa i treballada.

Tracta de la reconciliació entre dos amants.

Joan Ramis,

Lucrecia

L'any 509 aC, Roma estava sota el jou d'un rei estranger: el tirà Tarquini el Superb, que havia abolit la constitució i que abusava del poble.

El fill del tirà viola Lucrecia, esposa del general Col·latí i ella se suïcida.

Brutus, tribú i company de Col·latí jura venjança davant el cadàver de Lucrecia: els etruscs són expulsats i s'instaura la República Romana.

És una defensa de la llibertat i un rebuig total a la tirania.

LITERATURA POPULAR

Des de sempre ha existit, paral·lelament a la literatura culta, una literatura popular tradicional.

És una literatura creada i viscuda pel poble i que, per tant, respon als seus gustos, interessos i necessitats.

La literatura popular està lligada a l'entorn immediat, a les creences i a les activitats de treball i de lleure pròpies de la gent del poble

CARACTERÍSTIQUES

- Són anònimes.
- Són de tradició oral. És per això que les composicions poètiques van acompanyades de melòdia.
- Hi solen incloure tots els mecanismes que faciliten la memorització (repeticions, fórmules d'inici i de cloenda, paral·lelismes ...).

Tot això va quedar fixat en recopilacions o reculls (*Cançoners*).

- Gèneres:

NADALES

- A l'entorn del naixement de Crist.

GOIGS

- Poesia religiosa

ROMANÇOS

- Poemes narratius

RONDALLES

- Relats anònims que expliquen fets imaginaris a través d'uns personatges.

CANÇONS DE PANDERO

- Es cantaven a les festes de la mare de Déu del Roser, acompanyades d'un pandero.

ALTRES

- Cançons de bressol, satíriques, de taverna, de bandolers...

Els goigs

Són cançons anònimes, religioses impreses en un full solt que lloen la Mare de Déu o els sants. Eren cantats en processons, melodia repetitiva.

Impresos amb l'estampa del sant.

L'estrofa típica del goig consisteix en versos de set síl·labes amb una tornada inicial de quatre versos de rima encadenada (abab) o creuada (abba).

GOIGS DEL GLORIÓS APOSTOL SANT PAU
venerat en sa pròpia ermita en el poble de Sant Pere de Ribes

Puig que en alta Hierarquia
sou dignament exaltat
siau nostre amparo y guia
sant Pau Apostol sagrat.
Quant vos á Damasco an:reu
a Cristians conquistar
per lo camí encontrareu
al quins te tots de salvar:
veient vostra valentia
del cavall vos ha llansat. &c.
Al instant que vos cayguereu
sens vista vareu restar,
y sens ella conegueren
la llum, que us venia dar:
Senyor, que voleu que facia?
al punt li habeu demanat. &c.
A Ananias lo Senyor
comunicá sa intenció,
manantli os fes sabedor
seriau vas de elecció:
y si bé li contradia
sempre mes vos ha honrat. &c.
Sens tardar la alegre nova
lo Sant Deixeble vos porta
y la vista vós renova

quedant la gent tota absorta:
alahant allí ab porfia
á Déu qui us ha tant amat. &c.
Predicant ab gran fervor,
vareu á Roma arribar,
ahont lo Emperador
lo cap vos maná llevar;
y dels sals doná aquell dia
tres fonts ne han resultat. &c.
A JESUS vau invocar,
sent ja lo cap separat,
per ahont restá molt clar
ser en lo Cel col·locat:
y puig que al qui en vos confia
sempre habeu remediat. &c.
Ribas, ab gran devoció,
vos suplica humilment
mostrau vostra intercessió
devant del Omnipotent:
ja que en tota malaltia
sempre en vos ha esperat. &c.
Puig contra tot mal de espalma
sou singular Advocat:
siau nostre amparo y guia
Sant Pau Apostol sagrat.

v | Tu es vas electionis S. Paule Apóstole. R | Prædicator veritatis in universo mundo.

O R E M U S
Deus qui multitudinem gentium B. Pauli Apóstoli predicatione docuisti, da novis quæsumus, ut cujus natalitia colimus ejus aput te patrocinia sentiamus. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Impremia * Torras i Bages * Sant Pere de Ribes, Gener de 1936

Nadales

melodies riques, temes de la Nativitat, visió humana del fet a través de la sagrada família.

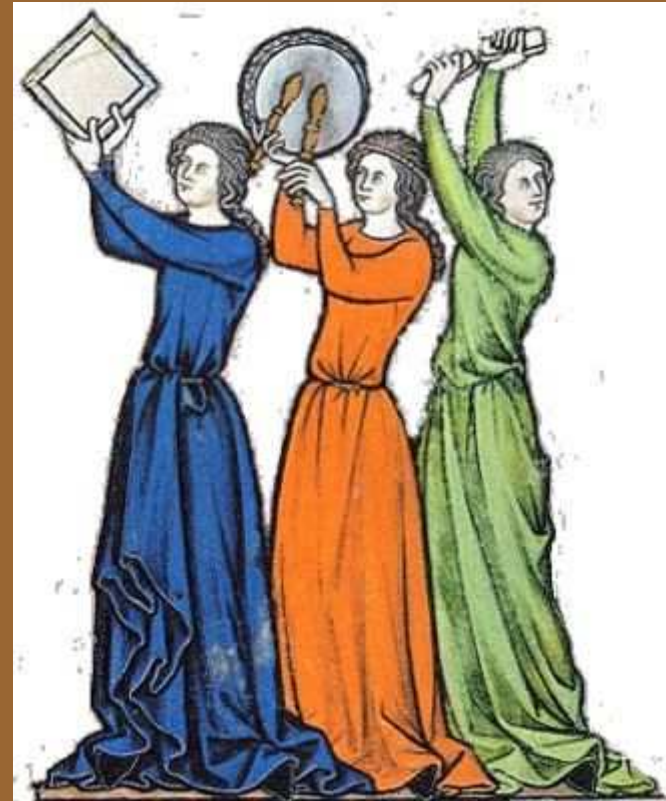
Són composicions poètiques que tracten temes relacionats amb les celebracions i el costums nadalencs.

Es caracteritzen pel to festiu i alegre. Es difonen mitjançant la cançó.

Corrandes i Cançons de pandero

tema profà (cançó de bressol, d'amor, de treball al camp...).

Sota aquest gènere corresponen un gran nombre de cançons curtes de temàtica molt diversa amb l'estructura de quatre versos heptasíl·labs amb rima assonant en els versos parells.

Gèneres teatrals

-Tema religiós: de Nadal i Pasqua, primer es representaven dins dels temples, però després agafaren elements profans i sortiren dels temples.

Text pobre i escenografia rica i complicada: Pastorets, Passions i Misteri d'Elx (que explica l'ascensió de la Verge i és tota cantada)

- Tema profà: entremès. Un sol acte, argument simple i tema burlesc. *Farsa d'en Cornei* (XVI)

Gèneres narratius

- **Rondalla:** fets imaginaris (reals o fantàstics), amb fórmules típiques d'inici i final (Vet aquí el conte acabat), repetició de fets, llengua oral (refranys, frases fetes, onomatopeies...) i moralitat final. Lloc-Temps imprecís.

- **Llegenda:** fets presentats com a verídics. Lloc i temps precisos i històrics.

- **Reculls:** *Aplec de rondaies mallorquines* de Jordi des Racó (fet per Antoni Maria Alcover), *Rondallística* (Joan Amades) i *Rondalles valencianes* (Enric Valor).